

„Tündérlak Magyarhonban”

Gyönyörű Budapest

Tegnap este köd szállt le. Vacsora után az Úri utcán át ereszkedtünk le Lacival, Pest felé, gyalogosan, az ünnepélyes, embertelen csöndben, ami kapuzárás után úgy szokott Budaország utcáira omlani, mint valami groteszk hoffmanni hangulat, szentségtörés lett volna járművet keresni, aztán meg Laci minden háznak tudja a történetét ezen a vidéken, minden percben meg kellett állni, hogy pislogva meredjünk a régi ablakokra, magunk is finom és humoros illusztrációk, tollrajzok Gavarini keze alól, a romantikus szöveghez. Itt fogták el Hajmásit, aki éppen új lakását rendezte, boldog vőlegény, hogy nászágy helyett a vértanúk sorában töltse be végzetét – ott volt a kancellária, amitt, a parányi ablakokból, az első német színház, s „Vörös Sün” vidám színésznőcskéi kandikáltak ki a szép kis Iskola terre.

Átvágunk az Ibolya utcán, s ahogy fél perc múlva kibukkan előttünk a Bástya, úgy állok meg, tátva maradt szájjal, mint akit fejbe vágtak. Laci, aki ismeri ezt a hatást, szándékosan vezetett erre, diadalmasan nevet, na, mit szólsz hozzá? Mindenkivel így vagyok, akit elhozok ide, akár külföldi, akár bennszülött, eláll a szavuk ettől a látványtól.

Nem, ez nem is igaz, ilyen nincsen – ez nem valóság, s ma már a festészet és grafika álmoképeihez sem lehet hasonlítani. Az angol és amerikai illusztrátorok próbáltak valami effélét, a múlt század közepén, hogy az akkoriban divatos Poe-féle érzék-főlöttiséget érzékeltessék – Ulalumét és Ultima Thulét –, napjainkban avantgardista filmrendezők keresnek expressziós hatásokat a képzeletnek ezen a területén. A ködöt, mint valami kozmikus sugárzást, fűti át az alulról áradó fény, és a felhő fölötti és tenger alatti táj függönyén át csodálkozva dermednek vissza ránk Atlantisz szem nem látta tornyai. Mert olyan szűzi, olyan váratlan, olyan valószínűtlenül szép az egész, olyan délibábosan könnyű, olyan érzéki fényesen elvont, olyan ezeregyéjien gazdag, olyan utópisztikusan vernei és wellsi és Mars-beli és szaturnuszi, hogy fölötte a

mennybolton a Nagy Gyűrű abroncsait s a Kilenc Holtak keringését keresed önkénytelen, s megfoghatatlannak gondolnád, hogy itt állsz, mielőtt láttad volna: nem is szemed fogta fel, elfelejtett gyermekkori álmod sötét kamrájából villant elő, vetült rá a káprázat ködfátyolára, mikor az utca sarkából kiléptél. Közelebbi emléket keresel, s egy nem népszerű francia író jut eszedbe: Supervielle, akit a szürrealisták közé skatulyáztak, hogy szóval kísértsék meg a kísértetét idézni a valóságból és álomból csodálatosan kevert látomásainak: néhány novellájában álmodik így anyagot az erő, testet a lélek, mint ezen a képen, itt előttünk. S vedd hozzá Wagner ábrándvilágát, a „gesamtkunst” muzsikáló díszleteit, díszleteket varázsló muzsikáját, s kaptál kép helyett szürke szavakat, szférák zöngéje helyett zavaros zörejt.

Lefelé indulunk a lépcsőkön, s most belekerülünk a képbe, s kilépünk a színpad rivaldája elé. Este tíz óra, és sehol eleven ember: ketten vagyunk a színpadon. Kár, hogy nem látjuk magunkat, különben kiderülne szerepünk, vajon shakespeare-i figurák vagyunk vagy elkárhozott lelkek az *Isteni Színjáték Inferno*-jából elkallódottan, a „Paradiso” lapjai közé egy színezett Dorémetszeten? Lassan közeledünk a rivalda lámpasorához, s valamely túlvilági perspektíva paradox törvénye egyre kisebbé zsugorítja közeledő alakunk, mögöttünk a háttér lépcsői és ablakai és tornyai és folyosói és árkádjai egyre magasabbra szökkennek. A láthatatlan közönség, odalent, túl az orkeszteren, meg se mukkan, úgy látszik, éppoly lámpalázás ámulat fogta el, mikor a függöny legördült, mint bennünket, német szereplőket, a darabnál különb „mise en scène” statisztáit, akik megszégyenülve érezzük, hogy a rendező itt tökéletesebbet alkotott, mint az író, minden szöveg csak ronthat a hatáson, leghelyesebb, ha szépen, szódtlanul átmegyünk a színen, és eltűnünk a kulisszák mögött.

Kanyargó, sötét lépcsők következnek, néhány nyomorúságos viskó, zsákutcák, aztán lejutunk a Duna-partra...

Hanem, tréfán kívül, példátlanul szép ez a Bástya-részlet, ravasz világitásával, s ha utána még csinálsz jó ülésű, halk járatú kocsin egy kis vargabetűt a gellérthegyi, esetleg jánoshegyi kilátókra, hogy a ködön át küzdő holdfényben a Duna-kép kiterüljön előtted: elszégyelled magad, amiért üres frázisnak vetted a Budapestet először látó angol és francia vendég rajongását s az obligát bédekkermondatot „Budapest is a wonderful town on the both side of the Danube”, „Budapest est une ville admirable sur les deux corees de Danube”,¹ Bedekkernek igaza van, ennél valami szebbet nehéz gondolni is, s Penclub-beli angol ismerősöm találta fején a szeget, aki meg-

1 Budapest csodálatos város a Duna két partján. (Ang. fr.)

állván a sziklafokon, tíz percig nem szólt, s aztán annyi telt csak tőle: „it is a fairyland” – uram, ez tündérország. Tündérország csakugyan, sőt „Tündérlak Magyarhonban”, ahogy öt éves koromban betűztem ki a péceli színlepon, hogy egy életen át ott zsi bongjon bennem ez a két szó, felbukkanva mindig, amikor valami nagyon szépet akarok mondani. „Tündérlak Magyarhonban” – mondtam, amikor húsz éves koromban a „feltündöklő” magyar költészet első új, merész versét elolvastam a *Független Magyarország* című néhai újság tárcarovatában – „Tündérlak Magyarhonban” – dadogtam, amikor Blériot elrepült a fejem fölött a Tattersallban, s „Tündérlak Magyarhonban” – dobbant a szívem, amikor kibukva egy áprilisi reggel viharfelhői közül, a Zeppelin fedélzetéről megpillantottam magam alatt a Cittadellát s a Duna öt karperecét.

Tündérlak Magyarhonban – de mi az, senki se lakik falaid közt, elátkozott kastély? Ahogy a Lánchídhöz értünk Lacival, csodálkozva állapítjuk meg, hogy a világvárosi értelemben korai órák ellenére, egyetlen élő emberrel nem találkoztunk. Íme, a kivilágított Tündérlak tárva-nyitva álló kapuival, s egy nyomorult szerelmespár nem veszi a fáradságot, hogy legalább a magányt keresse fel ezen a színpadon. Odalent, a körutakon, a külváros síkátorai közt, a Városliget csenevész bokrai alatt, a Mester utca csapszékei körül nyüzsög az esti élet. A Vár és a Bástya, közterek, akárki járhatja fejlődmi szépségeit – mit jelent hát ez a csend, ez az elhagyatottság?

Hogy mit jelent?

Vedd elő a közkönyvtárak polcairól az emberi szellem valódi remekműveit. Csend és magány árad lapjairól, ha kinyitod őket – régen láttak ezek a lapok fölébük hajoló, kíváncsi szemet.

A detektívregények lapjai közben kirojtosodnak a sűrű forgatástól.

(*Naplóm, életem*. Válogatta és az előszót írta: Szalay Károly. Magvető, Budapest, 1964. 401–404. old.)